

a) Miért szüntették be a Tájékutatóintézet kiállítását?

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter kétórás beszédében fejtegette a kiállítás keletkezésének részleteit és azokat az elgondolásokat, amelyek alapján a kiállítás létrejött. Végül megállapította, hogy tanítványainak egy csoportja visszaélt a tudományos tárgyilagossággal és az összehozott kiállítási anyag egy része nem volt elég alapos és tudományos. Elismeri, hogy őt magát is vétkes könnyelműség terheli, mert a kelletnél jobban bízott más emberek tudományos komolyságában és ennek következtében olyan hibák keletkeztek, amelyeket nem tudott helyeselni. Ezért szüntette be a kiállítást. De különben is, aki akarta, kellőképpen tanulmányozhatta az ott kiállított dolgokat, mert teljes tizenhat napig állt a nagy nyilvánosság rendelkezésére.

Beszéde végén kijelentette a kultuszminiszter, hogy szigorra szükség van, mert az ország tele van fejjelmentelen emberekkel. Az utcán mindig vezérért kiabálnak, de ha eljönne egy ember, aki parancsol, arra ráfogják, hogy zsidóbérenc.

Személyes felszólalások

Mikecz Ödön (disszidens) személyes kérdésben

kijelentette Rajniss interpellációjával kapcsolatban, hogy nem a valutaügyben, hanem Földiák István ismeretes zsirúgyében kereste fel három képviselő: *Biró Pál, Knob Sándor és Ulain Ferenc.* A látogatásról hivatalos följegyzést készített, amelyet utódjának, *Tasnádi Nagy Andrásnak* rendelkezésére bocsátott. A három képviselő bizonyos enyhítő körülményeket tartalmazó iratokat mutatott be és arra kérte őt, hogy szüntesse meg az ügyészégi nyomozást. Erre nem volt hajlandó, sőt utasította az ügyészséget a vádemelésre.

Rassay Károly (polg. szab.) személyes megtámadás címén visszautasította Hubay Kálmánnak azt az állítását, hogy az Esti Kurir a honvédtisztikart megtámadta. Lapja nem a tisztikart támadta, hanem leközölte azt a vádiratot, amelyet a törvényszék elnöke az autóbúszkalauzok sztrájkügyének tárgyalásán felolvasott. Az ellen a mozgalom ellen emelt vádat ismerette, amely a honvédtisztikart alantas politikai céljaira meg akarta nyerni.

Hubay Kálmán is felszólalt és azt kérte, hogy tételezzenek fel egymásról jóhiszeműséget.

Az ülés este félkilenckor ért véget.

b) PESTI NAPLÓ 1938 december 15

Miért csukták be a táj- és népkutató kiállítást?

Rajniss Ferenc a Magyar Táj- és Népkutató Intézet működésének beszüntetése tárgyában interpellált a kultuszminiszterhez. Amikor az intézetet felállították, mindenki fennepelte a kultuszminisztert. Az intézet működése egy hónap alatt véget ért. A Táj- és Népkutató Központ kiállítását nagy tömeg látogatta, a kiállítás egyetlen adatát meg nem cáfolták, mert igazságos és valójában voltak. *Purgly Emil* volt földművelési miniszter azt mondotta, nagyon kommunistaizáló a kiállítás, a helyszínen fejezte ki rosszálását sűrű fejszóval közepette, az OMGE is megtámadta a kiállítást. A kultuszminiszter pedig váratlanul, miután egy héttel meghosszabbították a kiállítást, egyik napról a másikra beszüntette.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter: Saját lelkiismeretemre és meggyőződéseimre hallgatva tiltottam be.

Némethy Vilmos: És mit szól ehhez a tudós!

Gróf Teleki Pál: A tudós győzött legfőképpen bennem.

Rajniss Ferenc: A beszüntetést kultúrtróánynak tekintem. Kell, hogy legyen tudomány, amely összeforr a néppel, és a földdel.

Rakovszky ezután a földbirtokpolitikai javaslat benyújtása tárgyában interpellált, foglalkozott a legutóbbi OMGE-ülésen elhangzottakkal és a táj- és népkutató kiállítás dolgával. Felolvasta *Magyar Zoltán* professzornak a *Magyarországban* megjelent nyilatkozatát a központ bezárásáról. Évekkel ezelőtt megtámadta *Magyart* egy közigazgatási kérdésben. Most ebből a nyilatkozatból látja, hogy milyen kiváló ember a professzor. Hogyha komoly, tudós emberek így nyilatkoznak, — mondotta — akkor feltétlenül dereng a hajnal ebben a kérdésben is.

Meizler Károly interpellált »A Táj- és Népkutató Központ újra megszervezése tárgyában«. Azt kérdezi, miért csukták be a kiállítást.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter: Azért, mert látam, hogy rossz. Azt, amit akartam, rosszul csinálták, levontam a konzekvenciát, becsuktam.

Meizler Károly: Sokan a legradikálisabb szocialpolitika tudományos igazolását íálták ebben a kiállításban, amely szintézisba foglalta az eredményeket.

Teleki kultuszminiszter: Pont szintézis nem volt, ez a hiba.

Meizler Károly: A kiállítás feltárta a bajokat. Ugy szeretnék most feltüntetni a dolgot, mintha a Gazdatisztek Egyesülete járt volna el a megszüntetés ügyében.

Teleki kultuszminiszter beszéde

Teleki kultuszminiszter válaszolt az interpellációra.

— Egészen furcsa, hogy egy dolognak, amiben én éveken keresztül munkálkodtam, addig senki sem volt az istápolója, senki sem törődött vele, most egyszerre, amikor a kiállítás révén a megkezdett munkából egy és más napvilágot lát, egyszerre olyan rengeteg partfogója akad... Most azt akarom elmondani, mit akartam csinálni és miért. Láttam azt, hogy itt Magyarországon úgynevezett vagy tényleges falukutatók folyik. Egyes fiatal emberek jóakarattal vagy felületességgel kimennek a falura néhány hétre, egyoldalú ismeretekkel — mindannyian egyoldalú ismeretekkel rendelkezünk — megállapítanak dolgokat, helyes és helytelen ítéletek keletkeznek bennük, fiatalos vérrel túloznak is néha. Volt egy csoport, tanítványaim is voltak benn, akik — nyolcan vagy tizen — egy kis községet, Kemsét tanulmányozták. El kell még ezt megelőzően mondanom, hogy egy ízben összehívtam a falukutatókkal foglalkozó magyar ifjúságot. Keveset vártam, de még kevesebb komolysággal találkoztam. Kis csoport volt, amelynél komoly munkát láttam. A másik csoport, amelynél szintén komoly munkát észleltem, a sárospataki református teológia csoportja. A többieknek, idősebbeknek és fiataloknak, sejtelmük sem volt a munkáról.

— Azt magyaráztam akkor nekik, hogy itt szükség van arra, hogy egyes területeket tanulmányozzunk, mégpedig úgy, hogy *különbéle tudósok foglaljanak helyet a csoportban.* Györffy professzor és én magam is kint voltam Kemsén. Az volt a szándékunk, hogy megállapítsuk: hogyan lehetne szintetikusán összedolgozni, a fiatalembereket kiképezni, azután kiválasztani az ország néhány területét és ott tájkatatásokat rendezni. Közben történt a pech a munkámmal, hogy a miniszterelnök úr felszólított, hogy *üljek a kultuszminiszteri székbe.* (Nagy derűtlenség.) Erre kénytelen voltam a munkát abbahagyni.

— Nem baj! — kiáltották az ellenzéken.

„Csak egy professzor oldhatná meg, — én!”

Teleki kultuszminiszter: Ennek a munkának nagy baj volt... Megkértem Györffy professzort, hogy

vezesse a tiszamenti kutatást. Az volt a szándékunk, hogy felszólítsuk az ifjakat, hogy jelentkezzenek ilyen tanfolyamra. Belőlük akartunk kutatókat nevelni.

Meizler Károly: Ez mind helyes.

Teleki kultuszminiszter: Tudom, azért csináltam. Az idén nyáron nem tudtam foglalkozni ezzel a munkával. Talán okosabban tettem volna, ha nem ültem volna bele ebbe a székbe.

— Jó volt, hogy elfogadta, hűta Istennek, — kiáltották az ellenzéken.

Teleki kultuszminiszter: Meg voltam akadva, hogy ki folytassa ezt a munkát, mert én Budapesten csak egy professzort tudok, aki ezt szintetikusán meg tudja oldani. Sajnos, csak egyet tudok és akármilyen szerénytelenül is hangzik, még kell állapítanom, hogy az magam vagyok. Objektivitásomat azonban diszkreditálni igyekeztek, ezért kikapcsolódtam a munkából és nem vagyok abban a helyzetben, hogy tovább folytassam. Györffy professzor úr, akit megkértem, hogy vegye át a központ vezetését, kijelentette: ebben a helyzetben nem kívánja folytatni a munkát. Ez az oka annak, amiért Teleki Pál, aki ezt a kiállítást talán kicsit könnyelműen megcsinálta, azt bezárta.

Béldi Béla: No nem olyan könnyelműen.

Teleki kultuszminiszter: Tessék várni, én értek hozzá, nem a képviselő úr. Különbösen is mi professorok az egyik szemünket behunyjuk a vizsgán, de néha mind a kettőt (nagy derűtlenség). Mostani formájában nem vagyok hajlandó a Táj- és Népkutató Központot fenntartani. Ismétlem: bizonyos könnyelműség volt, hogy a kiállítást megcsináltuk. A fő kicsinek indult és nagyobb lett.

Rajniss Ferenc: Purgly Emil meglökte a követ. (Óriási derűtlenség.)

Teleki kultuszminiszter: Ne tessék külső erőket nézni, egyszerű a dolog. Egyszerűek a dolgok, ha a magyar nem akar pecsenyét sütni belőlük.

Meizler Károly: A magyar népnek szeretnénk pecsenyét sütni.

Teleki kultuszminiszter: Én legalább úgy ismerem a magyar népet, mint a képviselő úr. Többször megnyilvánult a népnek irántam való bizalma.

Rupert Rezső: Ki akarják maguknak sajátítani a népet.

Meizler Károly: A Lipótvárost nem akarjuk kiszajátítani.

Rupert Rezső: Maga még hátulgombolós nadrágban járt, amikor én már dolgoztam.

„Hiányzott a táj és kevés volt a népkutatás”

Teleki kultuszminiszter: Tessék megengedni, hogy talán én is hozzászóljak... (Derűtlenség.) Először az volt a gondolat, hogy kis kiállítást csinálunk, amelyet bemutatunk a tájkutató fiatalembereknek és professoroknak. Később mégis a Károlyi-palotába vitték a kiállítást. Fel kell sorolnom, milyen pontokban terhel engem vétkes gondatlanság (Derűtlenség), nem tudtam a rendezésben résztvenni. Ennek több következménye volt: a kiállításból nem bontakozhatott ki az, ami a kiállításnak tulajdonképpen lényege volt. Minden volt a kiállításban, csak hiányzott belőle a lényeg: a táj, azután a másik, ami kevés volt benne, a népkutatás. (Óriási derűtlenség a Ház minden oldalán.) Tehát ez a kiállítás bizonyos hebehurgyasággal készült. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kiállításban voltak olyan részek is, amelyek hosszú és alapos munka termékei.

Válasz Magyary professzornak

Gróf Teleki Pál vállalja a felelősséget, bár nem ő készítette el a kiállításra az anyagot. A kiállított térképek között vannak olyanok is, amelyeket nem látott. Magyary professzor nyilatkozatára a leghatározottabban kijelenti, hogy nem látott térképeket, amelyeket kiállítottak. Kijelenti továbbá a leghatározottabban azt is, hogy Magyary professzor nem jóhiszemű. Tudja, hogy ez a kijelentés súlyos, de ez az igazság. Megmondotta, hogyan állítsák össze a térképeket és hogyan függesszék fel, hogy azoknak összefüggése ne adjon semmiféle félremagyarázásra alkalmat, de nem úgy tették. Mindennek ellenére ismételtelen kijelenti, hogy vállalja a felelősséget.

A kiállítás november 21-én nyílt meg. Különböző események, mint például a kormányválság és nagy elfoglaltsága miatt nem tudta az anyagot áttekinteni azáltal a precizitással, ahogyan szokta. Amikor a kiállítás anyagát látta és értesült a dolgokról, már november 30-án megmondotta Magyary professzornak a véleményét. Addig nála senkisémet járt, senkisémet kifogásolta az anyagot, tehát nem felel meg a tényeknek, mint hogyha ő mások befolyására határozta volna el magát a beállításra.

Három nappal később megjelent Somssich és Lamotte...

Három nappal később jelent meg nála gróf Somssich és Lamotte Károly. Ők sem kifogásolták az anyagot, csupán a kiállított grafikonok ügyében tettek észrevételt s ő már akkor megmondotta, hogy nem egy kompassz után kell tudományos munkát összecélni. A helyszínen nyomban megmondta, nincs semmi szükség arra, hogy azt állítsák ki: a Hitelbanknál és a Kereskedelmi Banknál van a pénz. Ez a munka a maga karakterében hiányos volt és nélkülözötte az objektivitást. Ő, aki ért a dologhoz, ezt objektíven megállapítja.

Mester és tanítványok

Ezután áttért a kiállításra vonatkozó kérdésekre és kijelentette, hogy tanítványainak, akik ebben a munkában résztvettek, megmondotta a véleményét, sőt azt is, hogy a történetek után ne lássa őket többé. Sok mindent elnézett, mert nem olyan könnyű a grófság vádjával dolgozni, de hagyta dolgozni a tanítványait, még az objektivitás rovására is. Rajta a tetszetős frázisok, amelyekkel elhalmozzák, nem fognak, mert le tudja szállítani azokat kellő értékükre. A kiállítás tanításainak nyoma sem volt. Így például kiakasztották a földművelésügyi minisztériumnak olyan nem odavaló térképét, amely egészen más kérdésekkel kapcsolatban készült és amely nem volt feldolgozva tájrajzilag. Beismeri, hogy jobban bízott tanítványainak tudományos komolyságában és elfoglaltsága miatt bizonyos felületességgel siklott át annak idején a kiállítás. Megbontották annak az egységét, amiből kiindultak.

Rajniss Ferenc itt újból közbeszólt és mentegetőzik, mire gróf Teleki Pál feléje fordulva kijelenti, hogy beszéde költői volt, de nem objektiv. A kiállítást azért zárta be, mert az ideje lejárt; a Táj- és Népkutató Intézetet feloszlatta. Tanítványai egyébként olyan komiszul viselkedtek vele szemben, hogy ezért nem óhajtja újból visszamenni az egyetemi kaed árá. Elismeri, hibás volt, hogy a kiállítást megnyitotta anélkül, hogy annak anyagát tüzetesen átvizsgálta volna, de úgy ember, mint egyéb szempontokból nem volt módjában megtörtént dolgokat megemlértétekké nyilvánítani.

„Betölthetem-e továbbra is a miniszteri széket?”

Történetek hibák, de ne csináljanak a kiállítással kapcsolatban nagy kárhót. Ezután megkérdezte a miniszterelnöktől és a Háztól, hogy továbbra is betöltheti-e a kultuszminiszteri széket.

A Ház nagy tapsal fogadta a kultuszminiszter kérését.

Erre kijelentette, hogy a Ház tudomásul veheti az ő válaszát, de — mint emelt hangon mondotta — ő nem kéri a Ház bizalmát.

Újból nagy taps és éljenzés fogadta a kultuszminiszter kijelentését.

Mikecz Ödön nyugalmazott igazságügyminiszter személyes megtámadtatás címén kört szót. Rajniss Ferenc interpellációja során említette, hogy önála járt három képviselő és bizonyos folyamatban levő ügyek megszüntetését kérték. Az október 8-án nála jelentkező képviselők, névszerint Biró Pál, Knob Sándor és Ulain Ferenc, nem a Rimamurányival kapcsolatos ügyben jöttek hozzá, hanem Földiák Istvánnak a zsírdrágítással kapcsolatos ügyében jártak nála. Kérték, hogy szüntesse meg a vizsgálatot. A kérés teljesítését megtagadta.

Ezután Rassay Károly kért szót személyes megtámadtatás címén. Hubay Kálmán interpellációjával kapcsolatban összehasonlítást tett a Magyarország és az Eszék Kurir működéséről. Nagyon örül, hogy Hubay egyetért vele abban, — és politikai működésében a jövőre vonatkozólag is irányadó elvnek tekinti — hogy nagy büncselekmény volna a tisztikart politizálásra, illetőleg politikai célra megszervezni, mert ezáltal a tisztikar az alkotmányra és az államfőre tett esküjével szemben súlyos bűncselekményt követne el.

Hubay Kálmán kijelentette, hogy Rassay Károlyt nem akarta személyében megtámadni.

Ezzel az ülés véget ért.

Tudományos
falukutatás

Gróf Teleki Pál vallás- és közoktatásügyi miniszter Rajniss Ferenc és Meizler Károly interpellációira több mint egyórára, tudományos részletességű beszéddel válaszolt. Beszédét azzal kezdte, hogy éveken keresztül munkálta a táj- és néprajzi kutatást és amíg ezt tette, nem volt az ügynek istápolója senki. *Most egy kiállításon egyszerre csomó pártfogója támadt.*

Rajniss Ferenc: Ennek csak örülni kell.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter: Sok embert meglepelt a kiállítás. Viszont esztendőnkön keresztül készítettük mi elő ezt a munkát, természetesen tehát, hogy ismerjük a jelentőségét legalább úgy, mint az interpelláló képviselők. A miniszter ezután megmagyarázta, hogy mit akart csinálni és miért. *Falukutatással sokan foglalkoztak Magyarországon és volt egy 8—10 főnyi csoport, akik tanulmányoztak egy kis községet. Ez volt az első kutatás, ahol pszichológustól geológusig résztvettek különböző tudósok. A sárospataki református főiskola csoportja is szépen dolgozott. Az első kísérletek után szükségét látta, hogy területeket úgy tanulmányozzanak, hogy ott a különböző tudományok művelői egymást kiegészítve és együttes erővel dolgozzanak. Próbálta a fiatalokat erre a kutató munkára tanítani, de talán másirányú elfoglaltsága miatt nem jutottak eléggé hozzá. Ezután történt, hogy Magyar Zoltán és Győrffy István professzorok kibővítve ezt a munkát, rendszeresen tanulmányozták a Teleki-seminárium három tanítványának segítségével egy magasan civilizált, dunántúli járást: a tatait. Később ugyanígy egy alföldi és egy tiszavidéki környéket. Egyetemi tanár korában az volt a célja, hogy tudományos nevelést adjon kétháromszáz magyar fiatalembernek, hogy ne lássanak egyoldalúan, de tanuljanak gondolkodni, tanuljanak ítélni és dolgozni.*

Rajniss Ferenc: Helyes.

Gróf Teleki Pál: Tudom. Azért akartam csinálni.

Meizler Károly: Ha a nagybirtok elégedetlen a táj- és népkutató-kiállítással, csináljanak egy ellenkiállítást és bizonyítsák be hasonlóan tudományos eszközökkel a nagybirtok hasznos és szociális voltát. Akkor majd a tudósok eldöntik, hogy hol, mi a helyes. A miniszter úr kénytelen volt bizonyos politikai szempontoknak engedményeket tenni.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter: Nem így van.

Meizler Károly: Mi ebben az ügyben két Teleki Pált látunk: az egyik, aki kezdeményezte és megcsinálta ezt a kiállítást, a másik, aki bezáratta.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter:

A táj- és népkutató-kiállítást kési ügynek szántuk, de nagy ügy lett belőle. Tulajdonképpen azoknak készült, akik ezzel rendszeresen foglalkoztak. Viszont kénytelen voltam, sajnos, megállapítani, hogy bizonyos felületesség érvényesült az összeállításnál és tanítványaim objektivitásomat diszkreditálták. Így összehívtam minden nyilvánosság kizárásával munkatársaimat és bizalmasan elmondtam nekik ezt a véleményemet. Győrffy professzor a munkának azt a részét, amit ő tudott és akart vállalni, csinálja tovább, de a régi formájában a népkutató központot meg kellett szüntetnem, minthogy magam nem tudom a vezetését vállalni, más alkalmas embert pedig — minden szerénység ellenére be kell ezt vallanom — pillanatnyilag nem találtunk.

Rajniss Ferenc: Nagyon elfoglalt ember a miniszter úr. Még a levelekre sem válaszol.

Gróf Teleki Pál: Kérem, képviselőknek igen, mert tudom, hogy nekik erre szükségü kvan, de másnak nem. *(Derűltsg)*

A kultuszminiszter ezután kifejti, hogy a kiállításból nem világott ki a lényeg: a táj- és népkutatás egysége. Bizonyos hebehurgysággal készült a munka. Minthogy azonban tudományos szempontból azon a véleményen van, hogy az anyag nem tükrözi eléggé a tanulmányt és éppen ezért nem taníthatja a finomabb és rejtettebb összefüggéseket, helyesebbnek lát-

szott, hogyha a kiállítást bezárják. Viszont reméli, hogy nemsokára alaposabb és jobb felkészültségű, hasonló természetű munkával lephetnek a nyilvánosság elé.

Rajniss Ferenc s Meizler Károly tudomásul vették gróf Teleki Pál ötnegyedórás miniszteri válaszát.

Meizler Károly a zsidókérdésről szóló interpellációjának elhalasztását kérte.

Beszűntetett kiállítás

Rajniss Ferenc: A magyar Táj- és Népkutató Intézet működésének beszűntetése tárgyában intéz kérdést a kultuszminiszterhez. Felszólalása cefjén kifejti, hogy az intézet elé tűzött feladat tanfolyamok megszervezése, kiszállások, előadások és kirándulások megrendezése lett volna. A cél az volt, hogy a szórványos, úgynevezett falukutatás helyett tudósok vezetése és felügyelete mellett ismerjük meg a magyar föld problémáit. A demagógia csak ott virulhat, ahol nincsen adat. Mi nem a demagógiát akarjuk és ezért üdvözöltük kezdeményezését. A Táj- és Népkutató Intézet kiállításá azonban felkavarta Magyarországon a kedélyeket. A kiállítás egyetlen adatát sem támadták ugyan meg a mai napig, de kétségtelen, hogy a grófi felirások miatt — Zrínyi Miklós, Nádasdy Tamás és gróf Széchenyi Istvánól származtak ezek az irások — volt az egész kiállításnak valami különös zamat. Valamit megérezhetett a dolgozó kisember a jövő Magyarországaról. Ez sokaknak nem tetszett. Több felszólalás és sűrű fejesőváltások hatására azután a kultuszminiszter úr — úgy hiszem, jobb meggyőződése ellenére — beszűntette a kiállítást.

Gróf Teleki Pál kultuszminiszter (indulatosan): Nem jobb meggyőződés ellenére! Szívem és lelkem szerint. Nem mások befojyósására, hanem mint tudós. Ezt majd megmagyarázom.

Rajniss Ferenc: A kiállítás vendégkönyvébe gróf Esterházy Mária mint aggódó és tengődő, itthon élő magyar mágnás írta be magát. Hogy aggódik a haza sorsáért, ezt készséggel elismerjük, de hogy mint sokezer hold ura tengődik, ezt mégis kétségbevonnánk. Egy kicsiny, reakciós réteg nem állíthatja meg a fejlődést ebben az országban. Kicsiny ez a réteg, mert állítom, hogy van sok jó magyar nagy- és középbirtokos, aki megérti az idő követelményeit. Eppen ezért tartom aggályosnak a betiltást, mert ez már magyar szellemi belügy és a kutatás szabadságának kérdése, ami mellett szót kell emelnünk. Objektív véleményt nem az érdekeltek adhatnak, hanem csak azok az emberek, akik a tudomány fegyverével küzdenek az átalakításért.

Rajniss: Az Omgén kívülálló tízmillió ember új birtokpolitikát követel!

Matolcsy Mátyás viszonválasza után a Ház a miniszter választát tudomásul vette.

Malasits Géza a pénzügyminiszterhez interpellált a *lisztforgalmi adóváltás eltörlése* tárgyában. Az interpellációt kiadták a pénzügyminiszternek.

Rajniss Ferenc a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett interpellációt a magyar táj- és népkutató intézet működésének beszüntetése tárgyában. Rámutatott arra, hogy az alapos és gondos munkával készült kiállítást magasrangú urak látogatták meg. Kívívták meghosszabbítását, amihez a miniszter is hozzájárult, azután egyik napról a másik napra beszüntette a kultuszminiszter a kiállítást. A maga részéről *kultúrbotránynak* nevezi a kiállítás beszüntetését. Esterházy Mór gróf a falon függő egyik *Széchenyi*-idézzel kapcsolatban a vendégkönyvbe azt írta: „Egy főrendű, idehaza tengődő birtokos, aki mégis aggódik.” Esterházy Mór grófnak *56.000 holdja van*, és ha elhiszi is, hogy a képviselő *úr aggódik*, azt, hogy *tengődik*, nem tudja elhinni. *(Nagy derűtség.)* Az Omgének nem tetszett a kiállítás, pedig a felháborodást keltő birtok-térképet a földművelésügyi minisztérium *Gazdasági és műszaki hivatala készítette*. Magyarországon kétféle ember van: aki tagja és aki nem tagja az Omgének. Szerencsére utóbbiak többségben vannak és az Omgé-tagokon kívül *eső tízmillió ember új birtokpolitikát vár Magyarországon*. A politikai kérdésekhez való szellemi munka kétféleképpen végezhető el, vagy *teljesen szabad-*

kutatásban, vagy valamilyen *szervezett, felelős kutatásban*. Harmadik út nincs és mi a harmadik utat választottuk most. A szabad falukutatást ugyanis *megrendszabályozták a bíróságon keresztül*, a szervezett felelős falukutatást pedig megrendszabályozta a kultuszminiszter, *miután egy hónappal ezelőtt megteremtette annak első szervezetét*. Nálunk sem szabadon, sem kötötten nem lehet foglalkozni azokkal a kérdésekkel, amelyek egy végtelenül kicsiny réteg kivételével *ma Magyarországon az intelligenciát, az ipari és mezőgazdasági munkást, sőt a magyar földbirtokosnak belátó rétegét is szívvél és lélekkel érdekli*. *(Ugy van! Ugy van!)* Egy végtelenül kicsiny, reakciós réteg do'ga ez, mert vannak magyar földbirtokok, amelyek nem akarnak az idő útjába állani. Nagy kár volt megszüntetni a kiállítást, *ami nem volt zsidó izgatás*. Magyary és Györffy professzorok, meg a fiatal, paraszti és úri magyar vérből való fiúk, akik résztvettek a munkában, *nem zsidók*. A betiltásból az ország csak azt látja, hogy szép, nemes munka indult meg, *amely felzavart egy pár nagyurat, Somssich grófot és társait*. A földkérdésben is a *tudományt és a szellemet* kell előkészíteni az átalakulást és ha ezt bárhol akadályozzák, *akkor ez ellen tiltakoznia kell*.

Teleki Pál gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter válaszában bejelentette, hogy ugyanabban a tárgyban még egy interpellációt jegyeztek be és kérte, hogy a választ *mindkettőre egyszerre mondhassa el*.

Meizler Károly felvilágosítást kér a táj- és népkutató kiállítás ügyében

Meizler Károly intézett ezután interpellációt a kultuszminiszterhez a *táj- és népkutató központ új megszervezése* tárgyában. A kultuszminiszter igen helyesen teremtette meg a kiállítást, amelyet most becsuktak.

Teleki Pál gróf kultuszminiszter: Be is én csukattam!

Meizler Károly: Két Teleki Pál intézkedett itt.

Teleki Pál gróf kultuszminiszter: Nem, csak láttam, hogy rossz. Rosszul csinálták meg, amit én jól akartam, ezért intézkedtem.

Meizler Károly szerint a legnagyobb tudományos és nevelő jelentőséggel bír a kiállítás, amely nem ment túl a tények konstataálásánál, *csak szintézisbe rendezte azokat*.

Teleki Pál gróf kultuszminiszter: Eppen az, hogy *nem foglalták szintézisbe!*

Meizler Károly idézi komoly tényezők elismerő nyilatkozatait a kiállításról. Ezzel

szemben *Lamotte*, mint a kereskedelmi bank vezérigazgatója, *Knob* Gyoszigazgató, féltve a Mák szociálpolitikájának teleplezését, valamint az *Omgé* is kifogásolta a kiállítást, amelynek *vezetősége húsz évvel ezelőtt Buza Barna forradalmi belügyminiszterhez ment és ajánlta fel szolgálatait*. Azt kell érezni, hogy a kultuszminiszter a legnagyobb jóhiszeműség mellett *politikai indokoknak kellett, hogy engedelményt tegyen*.

Teleki Pál gróf kultuszminiszter: Nem! Tisztán tudományos mérlegelés alapján cselekedtem! El fogom mondani!

Meizler Károly: Mikor Magyarország kormányzójának bölcsessége Imrédy Béla bízta az új kormányalakítást, akkor nagy cselekedet történt, *amely a forradalom veszélyét hárította el*. Ennek további reménye érdekében várja a kormány új intézkedéseit az ügyben.

Teleki Pál gróf:

Tudományos szempontból komolytalanul rendezték, ezért zártam be a kiállítást

Teleki Pál gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter válaszolt ezután, általános, feszült érdeklődés közben, közel kétórás beszédben az interpellációra. Mindenekelőtt megjegyezte, furcsa az számára, hogy *egy dolognak*, amelyet a maga részéről *évekig munkált, s amelynek addig senki sem volt istápolója*, most egyszerre tömördek pártfogója akad, *amikor egy, aránylag kezdetleges kiállításban napvilágot lát*. Rajniss Ferenc tárgyilagos interpellációjára leszögezi, hogy a központ és a kiállítás ügyét jól ismeri, hiszen esztendőközön keresztül készítette elő. Éveken át látta, hogy falukutatással nálunk rengetegen foglalkoznak, jóakarattal, vagy felületességgel, *de csaknem kivétel nélkül nagy egyszemélyesekkel*. Volt egy kis csoport, *amelynek tagjai a legkülönbözőbb területek is rengeteg kárt szenvedtek*. A magánosokon kívül a *közleletek és in-*

ban azonban *fölötte kevés, a dologhoz értő fiatalembert talált*. Vagy három-négy esztendővel ezelőtt kezdte hirdetni, szükség van arra, hogy az ország különböző területeit úgy tanulmányozzák, hogy a geográfus, geológus, botanikus, mezőgazda, népkutató, folklorista, népzene-kutató és pszichológus *együtt dolgozzék és segítse egymást a kutatásban*. Ezeket a fiatalembereket próbálja tanítani, de egyéb elfoglaltsága miatt nem tudott a kívánatos mértékben foglalkozni velük. Közben történt, hogy *Magyary Zoltán*, a tatai járás közigazgatási vizsgálata során tőle és *Györffy* professzortól tanítványokat kért a tanulmányozások kiegészítésére. Hárman-négyen, majd ismét ennyien mentek segítségül, *a munka azonban négyötöd részben közigazgatási volt*, amit szélesebb alapokra kívántak helyezni. Az öntözésügyi kormánybiztos szólította fel azután, hogy *az elsőnek öntözés alá kerülő, tiszai területet dolgoztassa fel tájrajzi és földrajzi szempontból*. Körülbelül tizenegy-tizenkét község és tanyavilág életét kezdték kutatni a változatos vidéken, a dunántúli munkahely után a legtisztább tiszamenti magyar föld életét. A szándék az volt, hogy továbbmenve, *mintegy hat-nyolc-tíz területet vegyenek munkába a legkülönbözőbb országrészekben*, közben azonban kultuszminiszterrel neveztek ki, mire Györffy professzort kérte meg a tiszamenti kutatás további folytatására.